

JEDL

ZAHRADNÍČEK / VŠE MÉ JE TVÉ

Metodický list
pro pedagogy
a jejich studenty

Vážené pedagožky, vážení pedagogové,

Tento metodický a pracovní list by měl vám a vašim studentům pomoci k hlubšímu prožitku představení **ZAHRADNÍČEK / Vše mé je tvé** a k propojení jeho témat s výukou či semináři. Je určen všem studentům 15+, tedy i vysokoškolákům. První část listu vás naladí a připraví před návštěvou divadla, ve druhé části potom najdete otázky a cvičení k reflexi inscenace. Berte cvičení jako nabídku a nebojte se vybírat, přeskakovat, nebo měnit. Některé otázky je možné zadat také jako samostatnou školní či domácí slohovou práci.

Máme radost, že se chystáte právě na toto představení. Věříme, že vašim studentům nabídne autentický obraz doby padesátých let minulého století, mnoho podnětů k diskuzi a také momentů, které rezonují s jejich vlastními prožitky a problémy. Témata inscenace se váží k osnovám předmětů a k průřezovým tématům:

- Český jazyk a literatura
- Dějepis
- Občanská výchova
- Estetická výchova
- Společnost pro všechny (Osobnostní a sociální výchova)

Přejeme vám hluboký divadelní zážitek a inspirativní práci s tímto listem!

Alena Skálová
divadelní lektorka

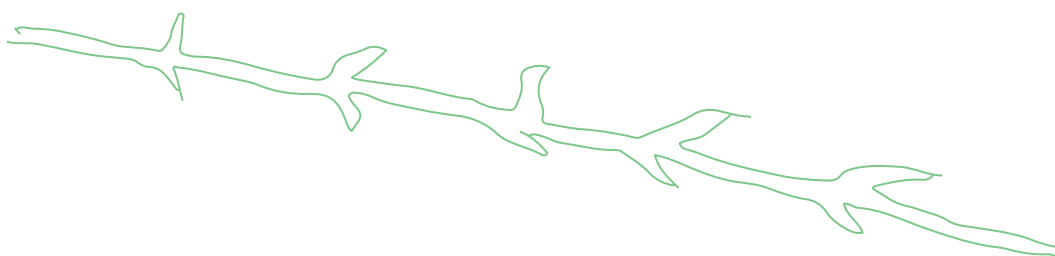

ÚVOD K INSCENACI

Marie Zahradníčková není jedinou nenápadnou ženou, která čekala dlouhá léta na svého muže neprávem odsouzeného komunistickým tribunálem. Během padesátých let byly v rámci vykonstruovaných politických procesů věznění a popravení desítky mužů a žen, kteří nevyhovovali komunistickému režimu. Patřili mezi ně váleční piloti, demokraticky orientovaní novináři a spisovatelé nebo katoličtí kněží. Mnoho žen vězněných intelektuálů čelilo perzekuci StB a čekalo s dětmi na uvolnění režimu nebo na zázrak.

Jan Zahradníček se řadí mezi katolické básníky 20. století. Během Druhé světové války byla jeho poezie podrobena protektorátní cenzuře, později byl spolu s ostatními křesťansky smýšlejícími intelektuály pronásledován komunistickým režimem. Už když ho Státní bezpečnost zatkla, měl Jan slabé zdraví, které s obtížemi vzdorovalo dlouhým letům komunistického lágru. Spolu s Marií prožil něco málo přes šest let, po devět let jejich manželství je potom spojovala pouze korespondence a občasné krátké návštěvy ve vězení. Jan měl s Marií postupně čtyři děti, které ho skoro neznaly a on neznal je. Po devíti letech věznění se vrátil domů nemocný a naprosto vyčerpaný. Nejvíc toužil po tom, své odloučení rodině vynahradit.

Živote můj. Jediný. Tento. A ne jiný.
Nezdáš se. Jsi. A trváš prchaje.
Skutečný. Můj. Jsi kost a krev, z níž pijí stíny.
Bolíš. Klikatě klopotná tvá cesta je.

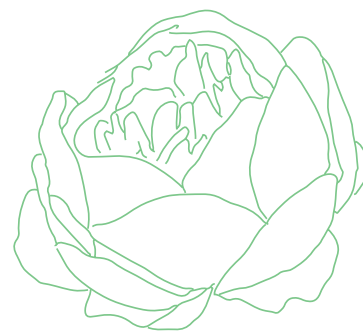
JAN

Básník, překladatel a esejista Jan Zahradníček byl 13. června 1951 v Brně nezákonně zatčen komunistickou Státní bezpečností a převezen do věznice ve Znojmě. Vykonstruovaný politický monstrproces začal 2. července 1952 v Brně. Jan byl odsouzen nejprve k třinácti letům vězení a umístěn v brněnské věznici na Cejlu. Později byl deportován do věznice na Pankráci, potom na Mírov a do slovenského Leopoldova. Propuštěn byl na všeobecnou amnestii v květnu roku 1960 a zcela vyčerpán se na pouhých několik měsíců vrátil ke své rodině.

MARIE

Marie dostala v květnu roku 1952 příkaz, aby se do patnácti dnů vystěhovala se třemi malými dětmi z brněnského bytu. „Bylo by nespravedlivé, abyste i nadále obývali byt v našem městě, na které budování socialismu klade tak velké úkoly...“ Marii se podařilo dostat umístěnku na rodný statek do Uhřínova. Statek byl však na podzim roku 1952 zabaven a zabrán JZD. Nakonec našla s dětmi chudíčký výminek bez vody a elektřiny. Jednou za půl roku směla navštívit manžela ve vězení. Většinou se musela trmácet celou noc vlaky, protože návštěvy byly naschvál stanoveny brzy ráno.

Díky tiskaři Václavu Siselovi, který pracoval v pankrácké vězeňské tiskárně, se dochovala Zahradníčkova žalární poezie. Sisel ukryl rukopisy nejdřív ve svém stole, potom je pečlivě uložil do lahve a zakopal na své zahradě. V roce 1981 tak mohla v exilovém nakladatelství Sixty-Eight Publishers vyjít sbírka s názvem *Dům Strach*. Básně jsou výpovědí o bezútěšných letech ve vězeňské cele, o jejich prázdnotě. Jsou plné představ o domově, o obyčejných dnech Zahradníčkovy rodiny, prostupuje je touha po návratu a zároveň smíření s touto křivdou a žalární zkouškou (také díky křesťanské víře). Zahradníček si každý večer před usnutím snažil najít moment soustředění ve svém vnitřním světě, přetáhl si prostěradlo přes hlavu a „zmizel“ na chvíli z cely. Bylo mu dovoleno mít u sebe fotografii manželky a svých malých dětí.

Inscenace **ZAHRADNÍČEK / Vše mé je tvé** zachycuje bolestný příběh manželů Zahradníčkových jako jevištní koláž. Vychází z dopisů, které si Jan s Marií směli posílat (i když podléhaly cenzuře), Zahradníčkových veršů a Mariiných vzpomínek. Svěbytným způsobem pracuje s hudbou a symboly. Skrze osobní příběh vrhá inscenace světlo na zruďná padesátá léta dvacátého století. A je také poctou Marii Zahradníčkové a nezlomnosti, se kterou stála v pozadí jako ochránitelka rodiny, opora svému muži a inspirace pro milostnou poezii Jana Zahradníčka.

V úvodu jsou použity texty Miloše Doležala, například z jeho doslovu k Zahradníčkově básnické sbírce *Dům Strach* (1951–1956) a z programu k inscenaci. Verše jsou z básně *Epitaf* v Zahradníčkově sbírce *Čtyři léta* (1956–1960).

PRVNÍ ČÁST

Naladte se spolu se studenty na představení o Marii a Janu Zahradníčkových. První cvičení může vypracovat každý sám, ve druhém a třetím cvičení doporučujeme dát hlavy dohromady ve dvojicích a společně hledat řešení. Na nalazení by vám měla stačit jedna vyučovací hodina.

I. WARM-UP OTÁZKY

Co víte o básníkovi Janu Zahradníčkovi?

Máte svého oblíbeného básníka nebo básničku? (Také texty písní jsou poezie.)

Znáte nějaké osobnosti, které byly perzekuované komunistickým režimem?

II. DOBA A KONTEXT

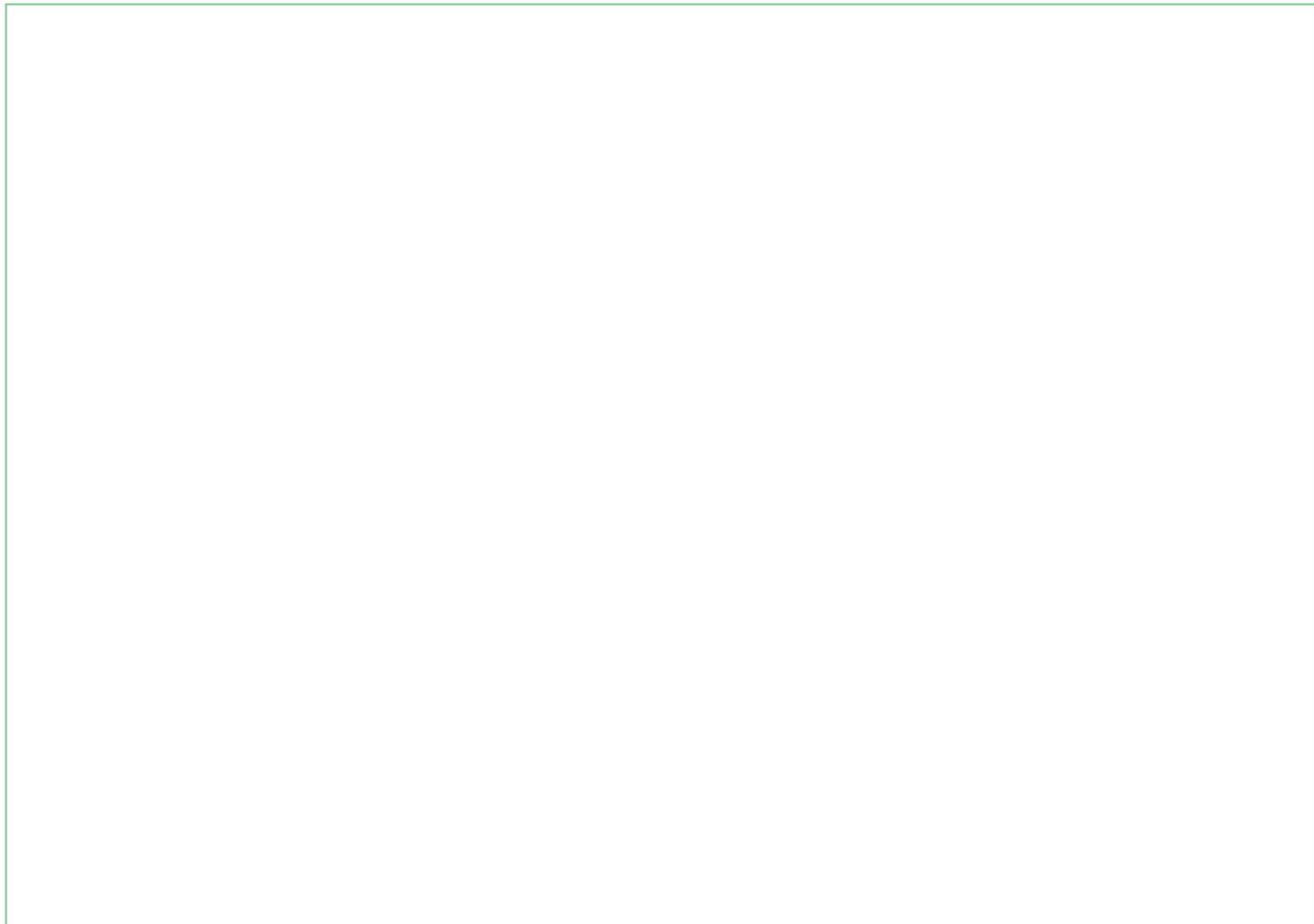
Příběh inscenace se odehrává v době Druhé světové války a zejména potom během prvních dekád komunistické totality. Zkuste ve dvojicích přiřadit události k rokům, které jsou v příběhu Marie a Jana Zahradníčkových důležité.

1940	Vítězný únor – převrat, kdy komunisté v čele s Klementem Gottwaldem nastolují v Československu totalitní režim. Jan Zahradníček je vyloučen ze Syndikátu českých spisovatelů. Marii a Janovi se narodilo první dítě, syn Jan Jakub.
1945	Marii a Janovi se narodila druhá dcera, Klára Marie. Jan Zahradníček je ve svém bytě zatčen Státní bezpečností.
1946	Slečna Marie Bradáčová pomáhá Janu Zahradníčkovi s přepisováním básnické sbírky Korouhve.
1948	Vykonstruovaný politický proces se skupinou, do které patří i Jan Zahradníček. Je odsouzen na třináct let těžkého žaláře.
1950	Manželům Zahradníčkovým se narodila dcera Marie Štěpánka. Jan Zahradníček je soudně rehabilitován a jeho trest je v celém rozsahu anulován.
1951	Komunisté získávají převahu v parlamentních volbách – využívají poválečnou situaci v Československu ve svůj prospěch, slibují obranu míru a odvrácení dopadů hospodářské krize. Jan Zahradníček je vyloučen ze Sdružení moravských spisovatelů.
1952	Trest pro Jana Zahradníčka je snížen na devět let. Po otravě houbami umírají obě dcery manželů Zahradníčkových. Jan je propuštěn domů na pohřeb, za dva týdny se musí vrátit zpět do věznice.
1956	Vykonstruovaný politický proces s Miladou Horákovou a její poprava. Pokračují inscenované soudní procesy, jejichž cílem je šokovat, zastrašit a zlikvidovat odpůrce komunistického režimu. Marii a Janovi se narodila dcera Zdislava.
1957	
1966	Konec války. Jan Zahradníček a Marie Bradáčová jsou oddáni v chrámu Nalezení sv. Kříže v Uhřínově. V komunistickém tisku začínají probíhat ostré kampaně, které se snaží diskreditovat katolické autory.

III. BLÍZKOST MARIE A JANA

Uvidíte představení, ve kterém jsou si dva lidé duševně nesmírně blízko, ale ve skutečnosti jsou odděleni bariérou vězení. Jan byl devět let vězněn, Marie sama vychovávala děti ve skromném výminku bez vody a elektriny. Psali si dopisy.

Zkuste se na chvíli stát scénografy – tvůrci scény, kde se děj odehrává. Kam a jak byste postavy umístili? Jak by scéna vypadala, co by diváci viděli? Nebojte se sdílet a načrtnout jakékoliv myšlenky a nápady.

DRUHÁ ČÁST

Po zhlédnutí představení můžete individuálně i společně zreflektovat svůj zážitek. První cvičení vypracujte samostatně, další cvičení můžete projít ve dvojicích. Reflektivní otázky ve čtvrtém cvičení je možné zadat také jako domácí nebo slohovou práci. Bez nich by tato část měla zabrat jednu vyučovací hodinu.

I. ASOCIACE

Co se vám vybaví, když si vzpomenete na představení **ZAHRADNÍČEK / Vše mé je tvé**? Zkuste si nejdřív samostatně vzpomenout na některé obrazy, momenty, věty nebo témata. Potom je můžete sdílet s ostatními. Co víte o básníkovi Janu Zahradníčkovi?

Čím rezonovala inscenace s vámi? O čem to bylo pro vás? Co tvůrci sdělili vám osobně?

Bylo představení v něčem neobvyklé, jiné, než divadlo, které jste znali dříve? Jak byste popsali formu inscenace, její divadelní jazyk?

II. SYMBOLY

Výprava a celá inscenace pracuje osobitým způsobem s mnoha symboly. Zamyslete se ve dvojicích a zkuste najít dva nebo tři symbolické obrazy. Zkuste popsat, proč mohly být použity, k čemu v příběhu odkazují, jakou emoci mohou diváku zprostředkovat. Může se jednat o symbol v herecké akci, o práci se scénou nebo kostým či rekvizitu (například hrnec a vaření polévky). Práce s obrazy a symboly bývá intuitivní a ani vaše interpretace nemusí hledat „správnou odpověď“. Jde pouze o vaše čtení, váš dojem z představení.

SYMBOL:

VÝZNAM NEBO ASOCIACE:

Vraťte se na moment k vašemu návrhu scény, který jste si připravili před návštěvou divadla. Pracovali jste i vy se symboly? Shodly se některé prvky vašeho návrhu se scénografií inscenace?

III. AUTORSKÉ DIVADLO

Inscenace, se kterou pracujeme, je autorská. To znamená, že nevychází z hotového scénáře, z předem napsané hry (jako třeba *Hamlet*, *Antigona* nebo *Divoká kachna*), ale scénář vzniká přímo při tvorbě inscenace. Autorské divadlo může být inspirované právě třeba dopisy a poezií, nebo například fotografiemi, konkrétní historickou událostí či aktuálním společensko-politickým tématem. Tvůrci sami si rozhodnou, o čem a jak budou hrát.

Představte si, že jste divadelní tvůrci (dramaturgové, režiséři) a máte možnost zvolit si téma pro autorskou inscenaci. Jaký příběh, podnět nebo téma byste si vybrali vy osobně? O čem byste chtěli hrát divadlo, na co byste chtěli reagovat? O čem je podle vás důležité v dnešní době mluvit?

IV. TÉMATA A REFLEKTIVNÍ OTÁZKY

Příběh manželů Zahradníčkových je určitě jedním z nejbolestnějších, které v historii dvacátého století najdeme. Vzpomenete si na jiné příběhy křivdy a utrpení, které museli lidé v kontextu Československa snést?

Znáte i jiné ženy, které významně podporovaly své muže, nebo přispěly společnosti, a přitom se o nich skoro nemluví?

Marie a Jan se každý svým vlastním způsobem vyrovnávali se svým údělem. Co jim pomáhalo v těžkých chvílích odloučení? Dokážete si vy sami představit takovou situaci? Co by vám pomohlo překonat nespravedlivé odloučení od rodiny a blízkých? Zažívají podobné situace lidé v Evropě také v dnešní době?

Vzpomenete si na moment, kdy jste se v životě postavili nějaké velké výzvě? Co vám bylo oporou?

Kromě utrpení je také velkým tématem inscenace láska. Zkuste si napsat k příběhu lásky mezi Janem a Marií pět slov, která vás napadnou.

Zamyslete se nad negativními dopady a jizvami, které komunistický režim na naši společnost zanechal. Zkuste některé pojmenovat.

Jakou roli hraje v inscenaci hudba? Jak na vás živá hudba (trubka) působila?

Správné odpovědi ke cvičení II. DOBA A KONTEXT:

1940	Slečna Marie Bradáčová pomáhá Janu Zahradníčkovi s přepisováním básnické sbírky Korouhve.
1945	Konec války. Jan Zahradníček a Marie Bradáčová jsou oddáni v chrámu Nalezení sv. Kříže v Uhřínově. V komunistickém tisku začínají probíhat ostré kampaně, které se snaží diskreditovat katolické autory.
1946	Komunisté získávají převahu v parlamentních volbách – využívají poválečnou situaci v Československu ve svůj prospěch, slibují obranu míru a odvrácení dopadů hospodářské krize. Jan Zahradníček je vyloučen ze Sdružení moravských spisovatelů.
1948	Vítězný únor – převrat, kdy komunisté v čele s Klementem Gottwaldem nastolují v Československu totalitní režim. Jan Zahradníček je vyloučen ze Syndikátu českých spisovatelů. Marii a Janovi se narodilo první dítě, syn Jan Jakub.
1950	Vykonstruovaný politický proces s Miladou Horákovou a její poprava. Pokračují inscenované soudní procesy, jejichž cílem je šokovat, zastrašit a zlikvidovat odpůrce komunistického režimu. Marii a Janovi se narodila dcera Zdislava.
1951	Marii a Janovi se narodila druhá dcera, Klára Marie. Jan Zahradníček je ve svém bytě zatčen Státní bezpečností.
1952	Vykonstruovaný politický proces se skupinou, do které patří i Jan Zahradníček. Je odsouzen na třináct let těžkého žaláře.
1956	Trest pro Jana Zahradníčka je snížen na devět let. Po otravě houbami umírají obě dcery manželů Zahradníčkových. Jan je propuštěn domů na pohřeb, za dva týdny se musí vrátit zpět do věznice.
1957	Manželům Zahradníčkovým se narodila dcera Marie Štěpánka.
1966	Jan Zahradníček je soudně rehabilitován a jeho trest je v celém rozsahu anulován.

SLOVNÍČEK

INSCENACE

jevištní tvar, který se připraví a nazkouší a bude se opakovat

PŘEDSTAVENÍ

konkrétní uvedení jevištního tvaru, pokaždé je trochu jiné, diváci přijdou v určitý den na jedno představení dané inscenace

SCÉNOGRAFIE

výtvarná složka inscenace, zahrnuje podobu scény, kulisy, kostýmy a rekvizity

DRAMATURG

vybírá hry a témata, se kterými bude divadlo pracovat, o kterých bude komunikovat s diváky, upravuje dramatické texty, sleduje myšlenky a významy v dramatu, spolupracuje s režisérem na dramaturgicko-režijní koncepci inscenace

ZAHRADNÍČEK / Vše mé je tvé
premiéra: 2. 2. 2020

scénář: **Lucie Trmíková**
režie a scéna: **Jan Nebeský**
hudba: **Matouš Hejl**
kostýmy: **Petra Vlachynská**
účinkují: **Lucie Trmíková, Saša Rašilov, Ladislav Kozderka**

metodický a pracovní list: **Alena Skálová**
grafická úprava: **Karla Gondeková (Studio Divize)**

www.divadlojedl.cz

